

ÖZGÜN ARAŞTIRMA / ORIGINAL ARTICLE

Copyright@Author(s) - Available online at dergipark.org.tr/en/pub/igusb. Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Talebe Bağlı Platformlar Döneminde Kültür Ekonomileri, Üretici Güçler ve Üretim İlişkileri Diyalektiğini Yeni Baştan Sorgulamak

Re-questioning the Dialectic of Cultural Economies, Productive Forces and Production Relations in the Era of On-Demand Platforms

Serhat KAYMAS

Öz

Bu çalışma, kültür ekonomilerinin yeni dönemini ve platformlar arasındaki diyalektiği, Türkiye bağlamında tartışmayı amaçlamaktadır. Platform kapitalizmi olarak adlandırılan yeni kapitalist dönemin, küresel düzeyde sınırlı sayıda platformun medya endüstrisi ve bileşenlerinin yeniden yapılandırılmasındaki etkisini ele almaktadır. Siyasal iktisadın eleştirisi ve karşılaştırmalı siyasa analizi yöntemleri doğrultusunda, platformların kapitalist değer üretimindeki işlevi sorgulanmaktadır. Çalışma sonuç bölümünde, Türkiye'nin yakın dönemli ulusal kalkınma planını değerlendirmekte ve Türkiye için kültür ekonomileri alanında bir dizi alternatif öneri geliştirmektedir.

Anahtar Kelimeler

Algoritma, Kültür Ekonomileri, Platform, Platform Kapitalizmi, Kültürel Aracı

Abstract

This study has aims to discussion on the new era of cultural economies and the on-demand platforms dialectics between platforms through a discussion that it has set up in Turkey. To a large degree, discussing the impact of a limited number of global platforms brought to the fore by the new era of capitalism, also called platform capitalism, on the restructuring of the media industry and its components, the study questions the function of platforms in the production of capitalist value through the critique of political economy and comparative policy analysis method. In the conclusion part of the study, it evaluates Turkey's near-term national development plan and develops a series of alternative proposals for Turkey in the field of cultural economies.

Keywords

Algorithms, Cultural Economies, Platforms, Platform Capitalism, Cultural Intermediaries

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi,
İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon
ve Sinema Bölümü, Ankara, Türkiye.
✉ ahmetserhat.kaymas@windowslive.com

Geliş/Received: 21.06.2023
Kabul/Accepted: 17.08.2024

Serhat Kaymas, "Talebe Bağlı Platformlar Döneminde Kültür Ekonomileri, Üretici Güçler ve Üretim İlişkileri Diyalektiğini Yeni Baştan Sorgulamak", İstanbul Gelisim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), Ekim 2024, ss. 524-539.

Giriş

Bu çalışma; kapitalizmin, ülkelerin bilgi toplumuna dönüşümleri bağlamında kurduğu diyalektik üzerinden, kültür ekonomilerinin platformlarla olan etkileşim pratiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, birbirleriyle yakından ilişkili iki aşama üzerinden ele alınan bir tartışma ile bu ilişkilene pratiği sorgulanmaktadır. Çalışma, ilk aşamasında, bilgi toplumu dönüşümünün refakatinde kapitalizmin yeni birikim koşullarına koşut olarak kültür üreticileri, üretim kapasitesi ve üretim ilişkileri diyalektiğinin dönüşümünü sorgulama yer almaktadır. Çalışmanın ikinci uğrağında ise, Türkiye’de platformlar ve kültür içerikleri arasındaki ilişkilene örüntülerine dair alan yazının, doymun olmaktan daha çok henüz gelişmekte olduğu dikkate alındığında, hiç değilse kuramsal bağlamda tartışma düzeyinde mütevazi bir katkının sunulması amaçlanmıştır.

Küresel literatürde, internetin yeniden feodalleştirilmesi ya da kültürel içeriklerin “platformlaştırılması” üzerinde yapılan sorgulamalar, kültür ekonomilerinin yeni dönemini merkeze almaktadır. Ancak bu bağlamdaki tartışmaların Türkiye literatüründe neredeyse yok denilebilecek kadar sınırlı bir yer bulduğunu belirtmek gerekmektedir. O denli ki, toplumun geniş kesimlerinin yanı sıra platform ekosistemi içerisinde ve platformlar aracılığı ile gerçekleştirilen kültürel üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinin ulusal medya ekosistemi içerisinde gittikçe derinleşmesine rağmen, alan yazın içerisinde doymun bir tartışma uzamı oluşturamamış olması bir yana, bir dizi güçlü sorunun ikincil kılındığı görülmektedir. Bu çalışma içerisinde; kapitalizmin bir sahnesinden diğerine doğru izlediği yolun refakatinde aşağıdaki sorulara kendi içerisinde bütüncül ve tutarlı yanıtlar aranmaktadır. Platformlar eliyle kurulan ya da yeniden inşa edilen bir ekosistem söz konusu olduğunda, kültürel içeriklerin hangi koşullarda ve bağlamlarda yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ekosistemi içerisinde yer edinebildiği? Platformlar eliyle inşa edilen ekosistem içerisinde ve refakatinde sahiplik ve kontrol ilişkilerinin nasıl da yeniden inşa edildiği? Bu koşullar altında, ya da yeni koşulların hegemonyası altında olarak da okunabilir, kapitalist değer üretiminin neden yeni bir sorgulanma pratiğine ihtiyaç duyduğu? Bu doğrultuda, tartışılması amaçlanan soruların, Türkiye’de alan yazının tartışmaları içerisinde, ikincil kılınan bir gündemi öne çıkartmayı amaçladığı belirtilmelidir. Jean K. Chalaby’nin (2023:2) küresel literatürdeki tartışma çerçevesinde bir çelişki olarak nitelendirdiği soruya, bu çalışma, Türkiye bağlamında yanıt aramayı amaçlamaktadır: Platformlar, bütünüyle yenilikçi bir iş modeli olarak mı değerlendirilmeli, yoksa kapitalist değer üretiminde daha önce var olan sermaye birikim stratejilerini yeniden üreten yapılar olarak mı ele alınmalıdır? Kapitalist değer üretiminde kendilerinden önce de var olan sermaye birikim stratejilerini yeniden üreten yapılar olarak mı? Değerlendirilmesi gerektiğine dair, sorusunu Türkiye özelinde yanıtlamayı amaçladığı söylenmelidir. Platformlar ve kültürel içeriklerin platformlaştırılmasına yönelik tartışmaların, yalnızca üretici ve tüketici ilişkileri ekseninde değil, aynı zamanda internet üzerinden gerçekleştirilen dolayım süreçlerinde teknolojiye dayalı unsurların – bulut sistemleri, sunucular ve ara bağlantılar gibi – kullanımını içeren geniş kapsamlı bir ekosistemin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Bu bağlamda, dar bir perspektifin bu kompleks yapıyı açıklama gücünün yetersiz kalacağı belirtilmelidir. Çalışma içerisinde, Chalaby’nin tartışmasını izleyerek, platformların “küresel değer üretim zinciri kuramı” üzerinden tartışılmasının alan yazın içerisindeki önemli bir gediği kapatacağı hem de anlamlı bir tartışmanın yürütülebilmesi adına sözü edilen kurama ihtiyaç duyulduğu bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürülmektedir.

Platform ve kültürel içeriklerin platformlaştırılmasına dair tartışmaların, üretici ve tüketiciler ekseninde olduğu kadar, internet üzerinden gerçekleştirilen bir dolayım süreci söz konusu olduğunda teknoloji ekseninde bulut sistemlerinin, sunucu ve ara bağlantıların kullanılması ile geniş kapsamlı bir ekosistemin değerlendirilmesinde sınırlı bir bakışın açıklama gücünü yitireceği bu doğrultuda belirtilmelidir. Teknolojinin yalnızca, bilimsel gelişmelerin sorucunda yer edinen yansız ve doğal bir uğrak olmaktan daha çok, toplumsal ilişkiler ekseninde bir dolayım aktörü (Elliot, 2019:18) hatta toplumsal ilişkileri bütünüyle inşa eden bir fail olduğu dikkate alındığında platformların ve elinde tuttuğu araçların nasıl da bir “kültür aracı” konumundan hareket ettiği (Binark vd, 2023:110) kapitalizmin yeni birikim koşullarına koşut olarak, kapitalist değerinin nasıl üretilebildiği sorunlarından bağımsız değildir. Bununla birlikte, platform ekosisteminin ve kapitalist değeri oluşturma adına kullandığı, algoritma, makine öğrenmesi, derin öğrenme ve yakınsak teknolojiler, gibi araçlarının yeni bir gözetim ve kontrol ilişkisini nasıl da toplumun geniş kesimlerinin rızasını örgütleyerek geliştirebildiği, en azından, birbiri ile

yakından ilişkili iki sürecin içerisinde bakarak sorgulanması gereken bir düşünceyi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ilk süreç; platformların sermayenin köprü başını tuttuğu baştanbaşa yapılan bir birikim rejimini oluşturması, bu doğrultuda da platformların yukarıda sözü edilen araçlarını sermaye birikiminin kendisini yeniden ürettiği koşullarda kullanabildiğidir.

Bireylerin kredi yeterliliğinin ölçülmesinden, platform ekosistemi içerisinde emeğin kontrolüne kadar geniş bir aralıkta değerlendirilmesi gereken algoritmaların yalnızca ve üstelik oldukça sınırlı bir işlevi üzerinden değerlendirilmesine dair eksik okuma bir yana amacından uzaklaşan bir yanlış okuma olarak değerlendirilmelidir. O denli ki, algoritmaların platform ekosistemi içerisinde sınırlı bir kültürel aracı konumu içerisinde okunması, yukarıda sözü edildiği üzere amacından sapmış bir okumanın örneği olarak değerlendirilebilir. Platform ekosistemi içerisinde gözetimin rolünü bir disiplin ve ceza aygıtı olarak okuyan Taina Bucher'ın (2012:1165) değerlendirdiği gibi bir gözetim rejimi olarak algoritmaların rolünün sınırlı ve çarpık olarak okunmasına yol açmaktadır. Bu çalışma, kendi sınırları çerçevesinde, iki temel boyut üzerinden literatüre sınırlı da olsa bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bunlardan ilki, kapitalizmin giderek "platform" kavramı üzerinden tanımlandığı güncel dönemi ele alarak, talep odaklı platformların kapitalizmle kurduğu diyalektik ilişkinin Türkiye'deki kültür ekonomisi bağlamında incelenmesidir. İkinci boyut ise, bu diyalektik ilişkinin daha geniş bir tartışma zeminine oturtulmasına yönelik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma, Türkiye ulusal kalkınma planları içerisinde yer edinen "platform kapitalizmine" eklenme çabasının kültür ekonomilerine nasıl genişletilebileceğini tartışmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte; Türkiye'de internet ekosistemi ve platformlar arasındaki diyalektiğine yeni baştan değer biçilmesinin ötesinde, üstelik ilerleyen tartışmalar içinde önemli bir bağlam oluşturduğu dikkate alındığında, Türkiye'de kültür ekonomileri için iki önemli kırılma sürecinden söz edilmesi doğru olacaktır.

Küresel ölçekte de olduğu gibi, istihdam kaybı, kapanan işyerleri, emeğin sermaye karşısında oldukça zayıf konumu dikkate alındığında Türkiye'de de ülkenin yaratıcı endüstrilerinin ne kadar da kırılgan olduğunu görünür kılan COVID-19 salgınının ardından yeni bir yıkım, geniş çaplı bir deprem afeti, ile karşı karşıya kalan Türkiye'de yaratıcı ekonomilerin sözü edilen krizler karşısında güçlü kalabileceğini öne sürmek mümkün değildir. Deprem, içerisinde UNESCO (2023a:1) tarafından "yaratıcı şehir" olarak değerlendirilen Hatay ve Gaziantep'in de yer aldığı şehirleri ve şehir ekosistemi içerisindeki kültürel yaşamı kaçınılmaz olarak etkilediği dikkate alındığında, fay hatlarının oluşturduğu kırımın, yaratıcı endüstriler, ekonomiler ve şehirler ile birlikte bizatihi kültür ve kültürel üretime yansığının belirlenmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Geniş bir perspektif içerisinde bakıldığında ise, bilgi toplumu dönüşümünü henüz gerçekleştirememiş bir ülkenin kültürel içerik üretiminin de kırılgan bir doğaya sahip olduğu belirtilmelidir. 6 Şubat 2023 tarihinde merkezine Kahramanmaraş'ı alan eş zamanlı olarak da Adana, Adıyaman, Hatay ve merkez ilçesi Antakya, Diyarbakır, Kilis, Osmaniye, Malatya, Gaziantep ve Şanlıurfa ile depremden zarar gören Elazığ'ın eklenmesi ile 11 ile genişleyen "deprem" felaketinin; bu çalışmanın gerçekleştirilmesi adına birbirini destekleyen iki gerekçe ile birlikte ele alınmasının anlamlı olduğu söylenmelidir. O denli ki, sözü edilen iki gerekçenin ilki Türkiye'nin yaratıcı endüstriler üzerinden küresel ölçekte oluşturduğu dikkate değer mali büyüklüğü ve istihdam potansiyeline rağmen alan yazın içerisinde kültür üreticileri, kültürel meta ve üretim ilişkilerine dair sorgulamaların oldukça sınırlı, hatta nerede ise yok sayılabilecek denli, yer edinmiş olması oluşturmaktadır. Hata, kültür ekonomilerinin ancak 1990'lı yılların sonundan, farklı bir perspektif gözeterek söylendiğinde yaratıcı endüstrilerin sunduğu refah ve istihdam olanağı dikkate alındığından itibaren, ekonomi politikalarının başat bir bileşeni olarak değerlendirildiği dikkate alındığında yeni ekonomiler ve kültür diyalektiğinin sorgulanmasının tartışmalı ancak anlamlı bir kesit açtığı söylenebilir.

Bilgi toplumu dönüşümlerinin, yeni ekonomiler cephesindeki yansımaları, ilerleyen kısımlar içerisinde de ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, "talebe bağlı", "çok uluslu", "çok taraflı" platformların yükselişine refakat etmesi en azından söz konusu platformlar ve kültür ekonomileri arasındaki diyalektiğin sorgulanması adına güçlü bir gerekçe oluşturmuştur. Öte yandan, Türkiye'nin yakın döneminde deprem üzerinden deneyimlediği ekonomik yıkımın, önemli bir bileşeni hiç değilse tartışma dizgesine almak gereklidir. O denli ki, Birleşmiş Milletler Eğitim Kültür ve Bilim Örgütü (UNESCO, 2023'a:1, Unesco, 2023b:1) tarafından her ikisi de gastronomi alanında olmak üzere "yaratıcı şehirler ağı" içerisinde yer alan Gaziantep ve Hatay'ın da depreme maruz kalmış olması tam

da bilgi toplumu ve yaratıcı ekonomiler ile bileşenlerinin Türkiye özelinde tartışılması adına önemli bir sorgulama için hiç değilse bir davet gönderdiği söylenmelidir.

Küresel ölçekte COVID 19 salgınının ardından deneyimlenen depremin gerçekte yalnızca depreme maruz kalan sözü edilen şehirler için değil, bir bütün olarak, Türkiye'nin sürdürülebilir ekonomik kalkınması adına yeni ekonomilerin nasıl bir çözüm sunabileceğine dair önemli bir tartışma bağlamını oluşturduğu söylenmelidir. Bu doğrultuda çalışma, geniş bir perspektif içerisinde kalarak söylendiğinde, iki temel uğrak üzerinden literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. İlk uğrakta, alan yazına ilişkin kuramsal bir yakın okuma yapılırken, ikinci uğrakta ise platformların kültürel meta, metalaşma ve üretici güçler arasındaki diyalektiği, siyasal iktisadin eleştirisi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir: Platformların yükselişi, özellikle kültür üreticileri, kültürel metalaşma ve üretim ilişkileri dikkate alındığında, kültür ekonomilerinin değişen doğası ile diyalektik, her ne kadar çelişkili olsa da kendi içinde bir süreklilik mi barındırmaktadır? Yoksa platformlar, yeni bir ekonomik yapı inşasını mı işaret etmektedir?

Bilgi toplumu dönüşümlerine koşut olarak, talebe dayalı ve yaratıcı olarak değerlendirilebilecek ekonomilerin yükselişi, kültür ekonomilerinin dönüşümü üzerinde nasıl bir diyalektik perspektif sunmaktadır? Platformların kapitalist değer üretimindeki hegemonyası nasıl şekillenmektedir? Çok taraflı bir iş modeli üzerine kurulu platformlar, kapitalist değer üretimi sürecinde algoritmalar dışında hangi araçları kullanmaktadır? Küresel ve yerel platformların bu doğrultuda değişen uygulamaları nasıl değerlendirilebilir?

Çalışmanın Yöntemi: Bilgi Toplumu Refakatinde Kültür Ekonomilerinin Değişen Sınırlarına Yeniden Bakmak

Kapitalizmin, bütün bir tarihi boyunca olduğu üzere, yeni uğraklarına taşınmasının ekonomilerin makro yapısal bileşenlerinde olduğu gibi, kültür ekonomilerini de etkileyen boyutları ile ele alınmasının en azından şaşırtıcı olmaması gereklidir. Bununla birlikte, Türkiye'de medya endüstrisinin bileşenlerine doğru genişleyen bir dizi küresel platformun medya sektörünün bileşenlerini "sarsmasına" rağmen, Türkiye'de platformların sorgulanmasına dair çabaların henüz gelişmekte olan bir alan yazının odağında yer edindiği söylenebilir (Lena, 2018; Binark, Demir, Sezgin, Özsu; 2023). Bununla birlikte; yukarıda da işaret edildiği üzere, süre giden çalışmaların Türkiye'nin platform kapitalizmine eklenmesine dair egemen siyasasını sorgulamaya dair bir çabayı çoğu örneğinde gözleendiği üzere odağına almadığı belirtilmelidir. Ancak, kültür ekonomileri içerisinde yükselen platformların bizatihi endüstri ve bileşenleri üzerindeki etkisini değerlendirme çabasındaki çalışmalara, hiç değilse Türkiye özelinde, bir ihtiyaç olduğu belirtilmelidir. Gerçekten de, bu çalışmada amaçlandığı üzere, kapitalist değer oluşumu ile platform ekosistemi arasındaki diyalektiğin anlamlandırılabilmesi adına tek başına platform ekosistemindeki, örneğin kültür üreticileri gibi, yalnızca bir tarafın değil aksine bütün bir ilişkilene sürecinin tartışılmasının önemli olduğu çalışma boyunca öne sürülmektedir. Sam Stockley Patel ve John Swords'un (2023:3-4) işaret ettiği üzere, platform ekosistemi içerisinde üretilen kapitalist değer anlamlandırılması gerçekte alan yazın içerisinde sıklıkla yapıldığı üzere Bourdieu'nün "kültürel aracı" kavrayışına yeniden yapılan sınırlı ziyaretlerden daha çok, ekosistem içerisindeki aktörlerin karşılıklı etkileşimini sorgulamaya ihtiyaç duymaktadır. Lizzie Richardson'un (2019:229); kültür ekonomisi ve kültürel üretim ilişkilerine dair süre giden çalışmalara dair, "iki önemli kara kutu" olarak işaret ettiği üzere ne emeğin kültürle olan bağınyı ne de bizatihi kültürel üretim koşullarının "kültürel" saha ile ilişkileneemediği göz önünde bulundurulduğunda, yeni bir perspektif geliştirmenin bir zorunluluk olduğu belirtilmelidir. Platformların, Marc Steinberg'in (2021:7) belirttiği üzere, 1970'li yılların sonlarında otomobil kapitalizminin üretim ilişkileri için önemli bir bileşen olarak doğuşundan başlayıp, bilişsel kapitalizmin yeni birikim modeli ve hatta yeni bir kapitalizmin ortaya çıkışına kadar uzanan yolculuğu, bu yeni dönemin kültürle olan etkileşimini sorgulamayı zorunlu kılmaktadır.

Platformların kültür ekonomileri içerisindeki yükselişiyile paralel olarak, özellikle küresel literatürde, platformların araştırma ekosisteminde giderek artan bir ilgi odağı haline geldiği de gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, David B. Nieborg, Brooke Erin Duffy ve Thomas Poell (2020:2-4), odağına platformlar ve kültür ekonomileri diyalektiğini alan çalışmaların ağırlıklı olarak medya ve iletişim çalışmalarının

“başarısı kanıtlanmış” yöntemleri üzerinden hareket ettiğini belirtir. David Hesmondhalg (2019:73-74), medya ve popüler kültüre dair çalışmaların ise siyasal iktisadın eleştirisi ile kültürel çalışmaların çoğu kez keskin bir kampaşma oluşturan yaklaşımları boyunca hareket ettikçe, kültür ekonomileri üzerindeki platformların etkisinin, “gizli eli” olarak da okunabilir, oldukça sınırlı olarak ele alınabildiğini belirtir. Nieborg, Duffy ve Poell (2020:3) tam da bu doğrultuda platformların kültür ekonomileri üzerindeki etkisine dair yeni bir yöntem bilimin geliştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Küresel alan yazın içerisinde yakın dönemli olarak öne çıkan, yukarıda da olabildiğince geniş bir perspektif içerisinde bakarak özetlenen, tartışmaların Türkiye özelinde platformların henüz doygun bir araştırma süreci ile desteklenmediği görülmektedir. Örneğin, bu çalışmanın odağında yer alan bir dizi anahtar kelime ile türevleri, örneğin “kültür ekonomisi”, “platformlar”, “platformlar ve kültürel meta”, “kültürel metalaşma” gibi, aracılığı ile Türkiye Dizini (2023:1) gelişmiş arama seçeneği ekseninde yapılan arama boyunca tek bir çalışmanın dahi olmaması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, küresel alan yazının yukarıda yer verilen yaygın eleştirisi dikkate alındığında, platformların sermaye birikiminin yeni sahası ya da kapitalizmin kendisini yeniden örgütlediği koşullar içerisinde platformlara dair bir sorgulama getirmekten daha çok, platform dizilerindeki kadın ve erkek ya da zenginlik ve fakirlik temsillerini odağına aldığı belirtilmelidir. Bununla birlikte söz konusu çalışmaların neden platform ekosistemini odağına aldığı ya da farklı bir eksenle sorgulandığında kapitalizmin yeni örgütlenme pratiğinin ağırlıklı olarak gerçekleştiği, algoritmaların belirleyici olduğu platform ekosistemi söz konusu olduğunda süre giden çalışmalar eliyle neden yenilikçi bir yöntemin ya da tartışma dizisinin izlenmediği önemli bir sorun olarak kalmaktadır. Bu çalışma içerisinde amaçlanan ise, kapitalizmin yeni uğraklarına koşut olarak sermaye birikiminin yeni köprübaşı olan platformlar ve kültür ekonomisi diyalektiğini, hiç değilse, kendi sınırları içerisinde tartışılabilir kılmaktır. Bu doğrultuda, platformların sermaye birikiminin bileşeni olmaktan daha çok, kapitalizmin halen içerisinde geçilen “yeni” dönemini tanımlayabilecek denli geniş bir işlev üstlendiği dikkate alındığında kapitalist değer oluşumunda sınırlı bir dolayım aktörü olmaksızın bir ekosistem olarak yapısal niteliğinin tartışılmasının önemli olduğu, hiç değilse, bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürülmektedir. Talebe dayalı platformların yeni iş modelleri, toplumun geniş kesimlerinin dijitalleştirilmesi, piyasa yapılarının “yeni gizli el” olarak adlandırılan algoritmalarla kontrol edilmesi ve kültürel üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki diyalektikte, yalnızca “yaratıcı yıkım” ile sınırlı kalmayan, daha derin ve kapsamlı boyutlarıyla ele alınması gereken önemli bir tartışma alanı açmıştır. Bu modeller, ekonomik yapının ötesinde, toplumsal ve kültürel üretim süreçlerine de köklü bir dönüşüm getirmektedir. Platformların kapitalist birikim ve değer üretim süreçlerinde giderek artan rolü, geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde, toplumsal güç ve iktidar mücadelesi bağlamında kapitalizmin içsel çelişkilerini daha derinlemesine anlamlandırmak için yeni tartışma alanları açmaktadır. Sermaye güçleri tarafından kontrol edilen bu yeni mülkiyet ve iktidar yapısı, bilişsel kapitalizmin alt metinlerinde tekelleşmeyi pekiştirirken, üretici güçlerin kaynaklarına el konulması ve sermaye birikiminin sınırsız döngüsüyle birlikte emek sömürüsünün derinleşmesi, kapitalizmin eşitsiz doğasını yeniden sorgulamak adına önemli bir kesit sunmaktadır. Ancak, bilgi toplumunun kesitlerinde yükselen talebe bağlı platformların kapitalizmle kurduğu diyalektikçe dair bu çalışmada amaçlanan tartışmanın derinleştirilmesinin henüz öncesinde, kapitalizmin taşıyıcı kolonlarının nasıl da değiştiğini görünür kılmamanın önemli olduğu söylenmelidir. Bu doğrultuda, olabildiğince geniş bir perspektif içerisinde bakarak söylendiğinde, imalat ve sanayi ile belirlenen üretim ilişkileri ve toplum yapılarından, bilişsel kapitalizm eliyle kurulan sanayi sonrası üretim ilişkileri ve toplum yapılarına doğru üstelik gittikçe doğal karşılanan değişim pratiğini anlaşılır kılmak ilerleyen tartışma için de önemli bir bağlam kurmaktadır. Ancak, bu çalışmanın odağında yer edinen kültürel içeriklerin üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü içerisinde yer alan platformlara dair kapsamlı bir tartışmanın öncesinde, Türkiye’de alan yazın içerisinde yer alması da, küresel alan yazın içerisinde platformların değerlendirilmesine dair önemli bir unsurun vurgulanması doğru olacaktır. İlerleyen kısımlar içerisinde ayrıntılı olarak tartışılacağı üzere yalnızca kültürel içeriklerin üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü içerisinde yer alan platformların, diğer platformlarla karşılaştırıldığı takdirde, yeni dijital ekonomilerin geniş bileşenler ağı içerisinde oldukça sınırlı bir yere sahip olduğu belirtilmelidir. Platformlar arasındaki ayrımı ve daha da önemlisi birbirinden farklılığını görünür kılmaya adına, aşağıdaki Tablo 1 içerisinde önemli bir bağlam kurulmaktadır.

Tablo 1: Yeni Ekonomiler İçerisinde Platformlara Dair Sınıflandırma

Piyasa Yapısı İçerisinde Platformun Ayırt Edici Varlığı (Dolaşım Alanı)	Platformun Biçimi	Başat Örnekleri
Dijital Değişim Pazarı	Mal ve hizmetlerin belirli fiziksel uzaklıklar aracılığı ile ilgili platformdan uygulamanın indirilmesi ya da platformun sunduğu akışın satın alınmasıdır. Dijital değişim pazarı olarak hizmet sunan platformlar, aynı iş dalındaki geleneksel rakiplerine göre daha ucuzdur. Çok taraflı olan söz konusu platformlar, pazar yapıları içerisinde internet içerisinde kendi uygulamaları için programlama ara yüzü bulunmaktadır, iki taraflı satıcı platformlarında ise uygulama sahaları tarafların yenilikleri ve geliştirmeleri için açıktır.	Amazon, Apple, Spotify, Ebay, AliBaba, Amazon Pazaryeri, Craigslist, Taobao, Rauken.
Sosyal medya ekosistemi içerisinde yer edinen ve kullanıcı içeriklerine dayalı olan platformlar	Kullanıcı toplulukları ve içerikleri için ev sahibi olan platformlardır. Çok taraflı olan bu platformlar, yukarıda yer alan platformlarda olduğu gibi uygulamaları için programlama ara yüzüne sahiptir ve geliştirilmeleri için açık bir ara yüz uygulaması bulunmaktadır.	Facebook, Twitter, You Tube, Flickr,
Paylaşım Ekonomileri	Kullanım dışı ya da henüz piyasa yapısı içerisinde hizmet içerisinde yer almayan ürün ve hizmetlerin alındığı ya da kiralandığı hizmetlerdir. Bu platformlar da önceki platform yapılarında olduğu gibi çok taraflıdır ancak kapalı bir programlama ara yüzüne sahiptirler.	Uber, Airbnb, Sidecar, Relay Rides, Just Park.
Kitlesel Fonlama	Belirli niteliklere sahip işlemler ya da sözleşmelerin yerine getirilmesi için pazar yapıları oluşturan platformlardır. Emek piyasalarında proje temelli ya da sözleşmeye dayanan enformel bir emek pazarını ya da bilgi paylaşım ağlarını oluştururlar.	TaskRabbit, Upwork, Mechanical Turk,
Kitlesel Fonlama veya Akrandan Akrana Kiralama	Geleneksel finans piyasalarındaki rakiplerine göre daha yüksek faiz oranları ile paranın kiralanması, borç verilmesi, rehin verilmesi ya da yatırım hizmeti verilmesini amaçlayan platformlardır. Önceki platform yapılarında olduğu gibi bu platformlar da çok taraflıdır ve kapalı bir programlama ara yüzüne sahiptir.	Kickstarter, Indiegogo, Lending Club, Prosper.

Kaynak: Langley ve Leyshon (2017:16'dan aktaran Flew, 2021:58).

Tablo 1'de de görülebileceği üzere, ekonomilerin oldukça geniş bileşenlerine doğru yayılan platformlar dikkate alındığında bu çalışmanın odağında yer alan kültürel içeriklerin üretildiği, dağıtım ve tüketim döngüsüne sunulduğu platformların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, küresel alan yazın içerisinde önemli bir uzlaşma olarak şirketlerin baş harflerinin kullanılması ile işaret edilen platform yapılarının kültür ekonomileri içerisinde ayırt edici bir niteliği bulunmaktadır. O denli ki, ortak paydasını kültürel içeriklerin üretim, dağıtım ya da internet eliyle gerçekleşen erişim ve ağ aracılığı ile tüketim pratikleri oluşturmuş olmakla birlikte platformların kültür ekonomileri ile kurduğu diyalaktığın iki önemli kesit içerisinde sorgulanması anlamlı olacaktır. Gerçekten de, ilk kesit tam da Terry Flew (2021:41) ile birlikte düşünüldüğünde platformların tam da internetin gittikçe sınırlı sayıdaki şirket eliyle yeniden feodalleşmesidir. Platformların sermaye birikiminin güçlü bir bileşeni olarak yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri içerisinde edindiği yeri gittikçe genişletmesi en azından iki önemli kesitin yeniden düşünülmesine yol açan bir gelişme olarak da değerlendirilebilir.

Platformların yükselişine koşut olarak, kültür ekonomileri içerisinde de bir yandan tekelleşme, kartel oluşumları, ekonomilerin makro yapısal koşulları içerisinde oligopol piyasa yapı oluşturduğu belirtilebilir. İlerleyen kısımlar içerisinde de değerlendirileceği üzere, söz konusu her iki kesiti yeniden düşünebilmek adına bir dizi güçlü örneğin verilmesi mümkündür.

Yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ekosistemi içerisinde platformların gittikçe küresel interneti ve akış trafiğini denetim altına almalarının erken döneminde ilk kesit için örneklerin oluşturduğu görülür. Terry Flew, Fiona Martin ve Nicholas Suzor'un (2019:34) belirttiği gibi, internet reklamlarının

%90'ının tek başına Google eliyle gerçekleştirilmesi ve yanı sıra ekosistem içerisindeki güçlü konumunu kötüye kullandığı için şirketin , Avrupa Komisyonu'nca (2022:1) 2.44 milyar Euro ile cezalandırılması sözü edilen ilk kesit için bir örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte, diğer platformların da tıpkı Google örneğinde olduğu üzere internet ekosistemi üzerinde önemli bir hegemonya oluşturduğu belirtilmelidir. Flew, Martin ve Suzor'un (2019:34) belirlediği üzere küresel internet trafiğinin %70'i Google ve Facebook üzerinden gerçekleştirilmesi, Facebook'un sosyal medya tarafında küresel ölçekte %80'i aşan bir pazar payına sahip olması ve Amazon'un internet eliyle gerçekleştirilen e-kitap satışlarının %75'ini denetim altına alması söz konusu ilk kesitin diğer örneklerini oluşturmaktadır. Medya endüstrisinin tekelleşmesi, sınırlı sayıda şirketin nerede ise küresel ölçekteki ekosistem üzerinde sahiplik ve kontrol yapıları üzerinden hegemonya oluşturması ve hatta kartel yapılarının kurulması, en azından, yukarıda sözü edildiği üzere iletişim ve kültür politikalarının kadim sorunlarını yeniden üretmektedir. Ancak, platformların bütün bir kapitalizm sürecini yeniden inşa etmesi, ya da sermaye birikiminin yeni köprübaşı olarak belirleyici bir güç edinmesini, gerçekte kapitalizmin bizatihi kendisini yeniden üretmesi ile ilişkili olarak da yeni sorun alanlarını, üstelik gittikçe doğal karşılanan ölçüde, kurması dikkat çekmektedir. Türkiye özelinde her ne kadar doygun bir tartışma eliyle beslenmemiş olmakla birlikte "kendin yap" kültürünün gelişmesi, algoritmalar eliyle yeni kontrol ve denetim yapılarının oluşması hatta insani yeteneklerin ve yaratıcılığın çoğu kez fikri hakların yıkılması pahasına sermaye birikiminin bileşeni olarak kurulması platformlarla birlikte görünür kılınan diğer örnekleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışma; (a) siyasal iktisadın eleştirisi üzerinden kapitalizmin yeni döneminde değer oluşumunun nasıl gerçekleştiği? (b) Platformların küresel ekonomiler içerisinde nasıl da bir yaratıcı yıkım sürecine yol açtığı? Bu doğrultuda (c) yeni sahiplik ve kontrol ilişkilerinin kültürel üreticiler ve emek cephesi öncelikli olmak üzere kapitalizmin yeni uğrağının bileşenler ağına nasıl yansıdığı? Sorularına kendi içerisinde tutarlı yanıtlar ararken, son kertesinde (d) Türkiye için alternatif bir dizi önerinin geliştirilmesi çalışmanın uğraklarını oluşturmaktadır.

Kapitalizmin Yeni Uğrağında Platform Ekosistemi: Siyasal İktisadın Eleştirisi Üzerinden Genel Bir Değerlendirme

Kapitalizmin bir uğrağından diğerine doğru izlediği yolculuğun anlaşılabilir kılma çabası, araştırma ekosistemi içerisinde sürdürüle gelen bir dizi tartışmanın da hiç değilse son kertesinde yeni sıfatı ile değerlendirilen tartışmalara yönelmesine rağmen, bu alt kısım içerisinde süre giden değişimin, gerçekte, çelişkili bir süreklilik içerisinde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Christian Fuchs'un (2014:206); bilgi toplumu dönüşümleri ekseninde öne çıkan kuramsal yaklaşımları sorgularken geliştirdiği yaklaşımın, bilgi toplumu ve kapitalizmin bilişsel döneminde yer edinen platformlara dair sorgulama için de bir bağlam sunduğu bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürülmektedir. Olabildiğince geniş bir perspektiften bakarak değerlendiği üzere, Fuchs yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gelişmesine koşut olarak ilk yaklaşımın toplum ve ekonomi gibi makro sosyolojik kategorilerin de yapısal bir dönüşüm içerisinden geçtiğini bu doğrultuda da geçmiş ile bağlantılı olmayan radikal bir değişim sürecinden geçtiğini ilan etmektedir. İlk yaklaşım ile keskin bir çelişki içerisindeki ikinci yaklaşım ise, köktenci bir değişim beklentisinden daha çok halen kapitalist bir toplumsal düzen içerisinden geçildiğini ancak kapitalist birikimin refakatinde bir dizi değişimin olanca açıklığı ile deneyimlendiğini güçlü bir biçimde savunur. Bilgi toplumu tartışmalarının erken döneminde öne çıkan yukarıdaki iki tartışma eksenini için, geniş bir perspektif gözetilerek söylendiğinde, kapitalizmin yeni sahnesine taşındığı platform kapitalizmi (Srnicsek, 2017:5) dönemi özel bir uğrak oluşturmaktadır.

Kapitalizmin, sermaye birikimi adına yeni köprübaşını tutan platformların, yukarıdaki tartışma eksenlerine koşut olarak, birbiri ile çelişen iki ana kamp içerisinde ele alındığı söylenmelidir. İlk kesit içerisinde, farklı bir perspektif gözetildiğinde teknolojiye dair iyimserler cephesi olarak da değerlendirilebilir, platformların kültür üreticileri için erişim ve kontrol gücünü sağlayan bir ekosistem oluşturduğu kültürel içeriklerin de söz konusu "demokratikleştirilen" ekosistem refakatinde yer edinebildiği yönünde güçlü bir inancın olduğunu belirtmek şaşırtıcı olmayacaktır. Örneğin Marisol Sandoval (2020:801-804), Trebor Scholz'un ilk kez ifade ettiği "platform işbirliği" terimi üzerinden platformların paylaşım ekonomileri üzerinden yeni bir işbirliği modelini geliştirirken, öngörüsünü yeni bir iş modeli çerçevesinde değişen sahiplik ve kontrol ilişkisinin geliştirilmesine dayandırır. Bu

doğrultuda, platformlar eliyle sahiplik ve kontrol ilişkilerinin de yeniden yorumlandığı ve kapitalizmin sermaye birikimini sınırlı ellerde yoğunlaştırdığı, emeğin sermaye güçleri karşısında eridiği, geleneksel birikim modelinden yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri dolayımı ile yeni bir modelin gelişmesini sağladığı söz konusu ilk yaklaşımın diğer öngörüsünü oluşturur. Platformların yeni sahiplik ve kontrol ilişkilerini geliştiren niteliğini, yukarıdaki Tablo 1 içerisinde de yer aldığı üzere, “paylaşım ekonomileri” içerisinde yer alan örneğin Uber, Airbnb, Side Car gibi örnekleri üzerinden okunabilen ilk kesitin, gerçekte, yeni medya ekosistemine dair anlamlı bir ön kabule dayandığı belirtilmelidir. Bu doğrultuda ilk kesitin temel vurgusunu, anlaşılabilir olduğu üzere, yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ile internetin küresel ölçekte toplumların geniş kesimlerinin eşit ve özgür olarak kullanabildikleri bir ekosistemin var olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, internet ve bileşen yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin küresel ölçekte eşitlikçi ve adil kullanım olanağı sunduğu yönündeki öngörünün tam da karşısında yukarıda sözü edilen ikinci kampın olduğu belirtilmelidir. İnternet ve bileşenlerinin oluşturduğu yeni ekosistemin, art alanında gittikçe yeniden feodalleşmeye tanıklık edildiğini, toplumsal güç ve iktidar mücadelesinde eşitsizlik sorununu yeniden düşünmeye değer kılan gelişmelerin deneyimlendiğini öne süren ikinci tartışma ekseninin odağında küresel platformların olduğunu belirtmek şartırcı olmayacaktır. Terry Flew (2021:52), örneğin, internetin küresel olarak toplumların geniş kesimlerinin kullanımına açıldığı 1990’lı yıllardan farklı olarak, 2010 yılı ile birlikte internet ekosisteminin gittikçe platformlar üzerinden anlamlandırıldığını belirtir. Thomas Poell, David Nieborg ve Brooke Erin Duffy (2022:25) ise, platformların kültür üretimi üzerindeki denetim gücünü, görelî olarak yeni bir kavram olarak, “platform etkisi” ve ötesinde “platform-bağımlı” kültürel içerik üretimi üzerinden ele almaktadır. İnternet ve bileşen, yeni enformasyon-iletişim teknolojileri, ekosistemi içerisinde platformların etkisine dair sözü edilen ikinci kesitin bir diğer önemli eleştirisini ise platformların yalnızca teknolojinin olanakları eliyle kültür ekonomileri içerisinde gittikçe yükselen bir ekosistem oluşturması ile değil, aksine, söz konusu olanakları etik dışı kullanmaları oluşturmaktadır. Ngai Keung Chan ve Chi Kwork (2022:134-135), Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri’nde küresel platformlar ve kapitalizmin bizatihi kendisini yeniden gerçekleştirdiği uğraklar üzerine tartışırken, yukarıda sözü edilen platformlar ve teknolojinin etik dışı kullanımı üzerine bir dizi örnek vermektedir. Chan ve Kwork’un tartışmaları izlendiğinde, 2008 küresel ekonomik krizin ardından Çin Halk Cumhuriyeti’nin platformlara ulusal ekonomik kalkınma ya da yeniden yapılandırma programının temel unsurları arasında yer vermesi ancak böylesi bir yeniden yapılandırma sürecinin gittikçe “teknomilliyetçi” bir perspektife yol açması eleştirinin bir boyutunu oluşturmaktadır. Ancak, daha da önemli olarak, platform ekosistemi içerisinde kullanılan algoritmalar ve sayısallaştırılan toplumsal yapının giderek toplum üzerindeki bir kontrol ve denetim ilişkisine dönüştüğünü belirtirler. Platformların, algoritmalar üzerinden kültür ekonomileri üzerinde kontrol ve denetim kurduğuna dair bir diğer eleştirinin ise James Muldoon ve Paul Raekstad’ın (2022:2-3) çalışması içerisinde yükseldiği görülür. Muldoon ve Raekstad, algoritmalar eliyle yalnızca öngörülebilir kültür pazarlarının oluşumunu değil bununla birlikte kapitalizmin yeniden yapılanmasına koşul olarak platform ekosisteminde, ya da söz konusu ekosistem için, çalışan emek cephesinin de önemli bir kontrolün odağında yer aldığını belirtir. Platform ekosistemi içerisindeki emek için sözü edilen kontrol ve denetim ilişkisinin, emeği sınırlandırmasının ötesine geçen ve bu kez “sermaye sahibi” ile “emek” ilişkisini bir bakıma kast ilişkisine dönüştürdüğü üzerinden yaygın bir eleştirinin varlığı belirtilmelidir.

Platform ekosisteme getirilen eleştirilerin bir diğer boyutu ise, tüketicilerin ve emeğin sömürülmesinin yanı sıra bu kez doğrudan söz konusu ekosistemin ihtiyaç duyduğu “sıradan” kültürel içeriğin ötesine geçebilecek olan yaratıcılığı olumsuz etkilediği üzerinden okunabilir. David Hesmondhalg’ın (2021:3602) eleştirisi bu doğrultuda önemli bir tartışma eksenini kurmaktadır. Müzik eserlerindeki telif haklarının korunmaması ya da sınırlı bir telif hakkı getirilmesi söz konusu eleştiri dizisinin ilk unsurunu oluşturmaktadır. Öte yandan, uzun dönemli sözleşmelerin müzik alanındaki yaratıcı emeği bir sömürü sürecine tabii kılması ve örgütlü bir iş modeline sahip olmayan amatör ya da bağımsız müzisyenlerin eserlerinin, müzik endüstrisi üzerinde geniş bir sahiplik ve mülkiyet ilişkisine sahip olan şirketlerin sanatçıların eserlerine göre korumasız kaldığı eleştirilerine platformların ilgi göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte, platform ekosistemi içerisinde “kültürün platformlaştırılmasının” (Qu, Hesmondhalg, Xiao, 2021:6) söz konusu ekosistem içerisinde emeğin güvence ve sosyal haklardan mahrum olmasının ve ötesinde ticari başarısı ispatlanmış kültür

içeriğinin kendisini yeniden üretmesinin yanı sıra yeni bir eleştirinin getirilmesi, Stuart Davis'in (2021:6) belirttiği gibi, emperyalizm olarak okuduğu Netflix örneğinde, platformlara dair söz konusu eleştiri dizisini dört ana eksenle değerlendirmektedir. Bu açıdan (a) yerel içeriklerin gerçekte yeni kültür üreticileri ve kültürel içeriklerin ulusal medya sektörlerine girmesine karşı bir engel oluşturması ve kültür içeriklerinin platform ekosistemi içerisinde dikey bütünleşme sürecine tabii tutulması ilk unsuru oluşturmaktadır. Öte yandan (b) kültür içeriklerinin dağıtım modelini dönüştürerek ancak kendi ekosistemi içerisindeki içeriklerin desteklenmesi bir diğer önemli eleştiriye kaynak oluşturmaktadır. (c) internet üzerinden kültürel içeriğin dağıtımın bir diğer sonucu ise Netflix'in küresel medya sektörü içerisindeki egemenliğine rağmen örneğin vergi ve ulusal düzenleyici otoritelerin yaptırımlarına tabii tutulamamasıdır. Stuart Davis, yukarıda da tartışıldığı üzere son eleştirisini, her ne kadar Netflix sahip olduğu algoritmaları üçüncü taraflar ile paylaşmamasına rağmen, öngörülebilir bir pazar yapısını oluşturabilme adına yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ile bileşenlerini etik dışı kullanmasıdır.

Platformlara dair, yukarıda olabildiğince geniş bir perspektif gözetilerek, alan yazının karşılaştırmalı olarak okunmasının hiç değilse kapitalizmin bizi kendisini yeniden ürettiği koşullar içerisinde bakan ve siyasal iktisadın eleştirisi üzerinden yakın okuma ile platformlar eliyle kapitalist değer üretimini değişen koşullarına bir sorgulama ile desteklenmesi gereklidir. Bu doğrultuda, kültür ekonomileri ve kapitalizmin kendisini ördüğü yakın dönemdeki pratikleri üzerinden genişleyen bir tartışma gerçekleştirilecektir.

Platformlar ve Kapitalist Değer Üretiminin Dönüşümü: Kültür Ekonomilerini, Kapitalizmin Yeni Pratikleri İçerisinde Düşünmek

Çalışmanın bir önceki alt kısmı içerisinde, kapitalizmin yeni pratikleri boyunca, alan yazının platformlara dair bir dizi eleştirisi olabildiğince geniş bir perspektif içerisinde bakarak tartışılmıştı. Bununla birlikte, alan yazının kapitalizmin yeni uğrakları boyunca platformlar ile nasıl ilişkilendiği ve ötesinde, özellikle kültür ekonomileri dikkate alındığında, platformların kapitalist değer üretmesindeki etkisinin ya da yakın dönem içerisinde gelişen terminoloji dikkate alındığında "kültürel içeriğin platformlaştırılması" sürecinin sorgulanmasının önemli olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte, kapitalizmin yakın dönemli uğrağı içerisinde, platformların küresel ölçekte elde ettiği mali büyüklüğünün yıllar içerisindeki dağılımı ve bu doğrultuda, küresel ekonomilere yayılımlarının belirli bir olgunluğa ulaştığı 2017-2022 olmak üzere yalnızca beş yıl içerisinde kapitalist değer üretimi içerisinde elde ettikleri konumun görünür kılınması önem taşımaktadır. Kapitalizmin yeni birikim rejimi içerisinde platformlar arasında da bir karşılaştırma olanağı tanıyan aşağıdaki Tablo 2'nin bu doğrultuda kayda değer bir karşılaştırma olanağı sunduğu belirtilebilir. Aşağıdaki Tablo 2 içerisinde, birbirinden farklı hizmet sektörleri içerisinde yer almış olmakla birlikte, küresel ölçekte ilk 10 platformun 2017-2022 yılları arasında elde ettikleri gelirleri yer almaktadır. Bununla birlikte, henüz tablonun sunumu öncesinde birbiri ile yakından ilişkili iki unsurun açıklanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Platformların küresel yayılımına koşut olarak öne çıkan ilk unsur, kapitalizm ve kapitalist birikimin değişimine ilişkin olarak öne çıkmaktadır ki, tablo içerisinde yer alan platformların bu doğrultuda ekonomilerin makro yapısal bileşenlerine göre ayırt edici bir konuma ulaştığı görülmektedir. İkinci eksen ise, bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürüldüğü üzere, kapitalizmin çelişkilerinin bir sonucu olarak öne çıkan COVID-19 döneminde, 2019 yılından başlamak üzere, birçok ülkede şirket iflasları ve istihdam potansiyelindeki gerilemeye rağmen söz konusu platformların mali büyüklüklerinde bir gerilemeye değil, aksine, gelirlerinde istikrarlı bir büyümeye tanık olunmuştur.

Tablo 2: 2017–2022 Yılları Arasında Platformlar ve Mali Değerleri (milyon dolar düzeyinde)

Platform İsimleri	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Amazon	177.87	232.89	280.52	386.06	469.82	513.98
Apple	229.23	256.6	260.17	274.52	365.82	394.33
Google	109.65	136.22	160.74	181.69	256.74	279.8
Meta (eski adı Facebook)	40.65	55.84	70.7	85.87	117.93	116.61

Tablo 2: Devamı						
Platform İsimleri	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netflix	11.69	55.84	20.16	25	26.7	31.62
Pay Pal	13.09	15.45	17.77	21.45	25.37	27.52
EBay	8.01	8.65	7.43	8.89	10.42	9.8
Ali Baba	22.99	56.15	71.99	109.48	134.57	Açıklanmadı
Baidu	13.03	14.88	15.43	16.41	19.54	Açıklanmadı
Tencent	21.9	45.56	54.08	73.88	87.85	Açıklanmadı

Kaynak: Statista (2023b:1).

Küresel ölçekte kültür üreticilerini ve kültür ekonomilerinin önemli bileşenlerini yönlendirme gücüne sahip olan platformların, yukarıda da sözü edildiği üzere, COVID-19 küresel salgın döneminde, eBay dışında, gelirlerini ortalama olarak iki katının üzerinde arttırdıkları görülmektedir. Küresel müzik platformlarının da 2019 yılı başlangıç olarak kabul edildiğinde, dinleyici sayısında kayda değer bir artışa tanıklık ettiği belirtilebilir. Örneğin, 2021 yılında küresel müzik platformlarının 521 milyon abone sayısının yalnızca bir yıl sonra 616.2 milyon aboneye ulaşması bir yana 2015 yılında 2.7 milyar dolar düzeyindeki gelirlerinin ise, 2022 yılı sonunda 17.5 milyar dolara ulaşması dikkat çekmektedir (Statista, 2023b:1). Bununla birlikte, Statista içerisinde yer aldığı üzere müzik platformlarındaki en büyük pay Spotify'ya ait olmakla birlikte, müzik platformlarının küresel müzik piyasalarının %67'si üzerinde yönlendirme gücüne sahip olması ise dikkat çekmektedir. Platformların mali büyüklüğü ve kapitalist değer üretim zincirindeki artan rolü, toplumsal güç ve iktidar mücadelesi perspektifinden ele alınması gereken kritik bir sorgulama noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, izleyen tartışmalarda da ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere, platformların makro yapısal koşullar altında, ekonomik işleyişin temel dinamiklerinden biri olan kültür ekonomileri ile kurdukları diyalektik ilişki, özgün ve derinlemesine bir tartışma zeminini gerekli kılmaktadır. Joseph Schumpeter'in (2000:82-84), kapitalizmin bizatihi kendisini gerçekleştirme ya da yeniden üretme sürecinin önemli bileşeni olarak öne sürdüğü "yaratıcı yıkım" kavramı tam da platformların kültür ekonomileri ile kurduğu diyalektik söz konusu olduğunda yeniden değerlendirilmesi gereken önemli bir tartışma uzamı oluşturmaktadır. Olabildiğince geniş bir perspektif içerisinde kalarak değerlendirildiğinde, Schumpeter'in (2000:84) vurguladığı üzere "yaratıcı yıkım" kavramı kapitalist değer üretimi sürecinde eski yöntemlerin, yolların, üretim ilişkilerinin baştanbaşa değiştirilmesi ve yeni birikim rejiminin ihtiyaçları ile uyumlu yeniliklerin geliştirilmesidir. Amerika Birleşik Devletleri çelik endüstrisinin gelişimini bir "mutasyon" süreci içerisinde anlamlandırılması gerektiğini öne süren Schumpeter'in tartışması izlendiğinde, geniş bir perspektif içerisinde bakıldığında, "doğal" ya da "doğal olmayan" yeni yolların ise ani bir değişimden daha çok bir sürece yayıldığını belirlemek gerekir.

Bilgi toplumu ve bilişsel kapitalizm tartışmalarının işaret ettiği kapitalizmin yeni uğrağı ve bu kez yeni enerji kaynağı olarak öne çıkartılan "verinin" sermaye birikim sürecinin temel bileşeni haline getirilmesi ve son kertesinde platformlar tam da sözü edilen yaratıcı yıkımın başat bir örneği olarak okunabilir. O denli ki, platformların ekonomilerin makro yapısal koşullarının ötesine geçerek, müzik endüstrisinde örneğin kültürel üretimin dijitalleşme ile geleneksel müzik endüstrisinin yıkıma uğratılması gibi, içinde yer aldığı kültürel üretimi bir yıkıma maruz bırakan platformların tam da yaratıcı yıkım süreci üzerinden değerlendirilebileceği, bu çalışmanın yazarı tarafından öne sürülmektedir. O denli ki, platformların oluşturduğu ekosistemin, Nicolas Nicoli ve Petros Iosifidis'in (2023:26-27) alan yazına dair gerçekleştirdiği yakın okuma ve eleştirisi içerisinde de belirledikleri üzere, üretim ilişkileri, üretici güçler ve üretim kapasitesi olmak üzere bir görevdeşlik süreci içerisinde değerlendirilmesi anlamlı olacaktır. Platformların, tam da böylesi bir kesit içerisinde bakıldığında, geniş ölçekteki sözü edilen görevdeşliğini "5C" yaklaşımı üzerinden değerlendiren Evens'in (2020'den aktaran, Nicoli ve Iosifidis, 2023:9) yaklaşımının yeniden ele alınması önemli bir kavramsal tartışma bağlamı oluşturmaktadır. Platformlar için söz konusu 5C, bütüncül bir görevdeşlik ilişkisinin kurulması sürecine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, finans, alt yapı ve bağlantısallık, tüketici tercihleri, kültür içerikleri ve son kertede platformun içerisinde yer aldığı yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri

ekosisteminin oluşturduğu yasal, siyasal, toplumsal ve ekonomik bağların ortak bir görevdeşlik içerisinde konumlandırılması olarak öne çıkmaktadır. Platformların söz konusu görevdeşlik içerisinde kapitalist değer oluşturulmasında bir “aracı” konumundan hareket ettiği belirtilebilir. Terry Flew (2021:45-46), platformların sözü edilen aracılığı birbiri ile ilişkili üç ana ekseninde yer edinen katmanlı bir yapı üzerinden ele almaktadır. Buna göre; (a) platformların birbirinden ayırt edilmesini sağlayan ve içinde yer aldıkları hizmet sektörleri ile ilişkili yanı sıra birbirinden farklı iş modellerine yönelmiş olmaları ile belirginleşen bir katman oluşturmaları. (b) platformlar ile içinde yer aldıkları hizmetler arasındaki sınırların gittikçe sınırlarını koruyamaması ya da farklı ifade edildiğinde ağ mimarileri ile teknik altyapıları ile belirginleşen bir katman oluşturmaları. (c) platformların birbirinden kesin sınırları ile ayrılan mimarilerinin odaklarına aldıkları hizmetler için yeni bir katman oluşturmaları, hiç değilse Flew için, platformların “katmanlı bir yapı” olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Flew’in katmanlı bir yapı olarak platform değerlendirmesi ve katmanların birbiri ile ilişkisi aşağıdaki Şekil 1 içerisinde yer almaktadır.

Tablo 3: Katmanlı Bir Yapı Olarak Platformlar

İÇERİK Platformların bir aracı olarak üretim, dağıtım ve tüketim ilişkilerini kendi ekosistemi içerisinde gerçekleştirmesi bu doğrultuda da kültürel üreticiler ve tüketiciler için bir ekosistem ya da aracılık işlevini üstlenmesi
UYGULAMALAR VE HİZMETLER Platform ekosistemi içerisinde üretilen hizmet ve uygulamalar için bir ekosistem oluşturulması ya da bu doğrultuda bir aracı işlevinin üstlenilmesi
PLATFORMLAR Ekosistem içerisinde üretilen hizmetler için bir ara yüzün sağlanması, yazılım olanaklarının verilmesi, uygulamaların içerisinde yer edindiği bir dijital çevrenin ya da ekosistemin oluşturulması bu doğrultuda bir aracı işlevinin üstlenilmesi
ALTYAPI Platformların da içerisinde yer aldığı, veri iletim kabloları, internet servis sunucuları, sunucu hizmetleri, uydular, WiFi ağlarının kullanılması olmak üzere daha geniş ölçekli bir teknolojik altyapının oluşturulması

Kaynak: Flew (2021: 45).

Platformların, Tablo 2 içerisinde de yer alan, aracı konumundan hareket edildiğinde geniş ölçekteki bir aracılıktan daha çok bizatihi kendi ekosistemi içerisinde yer alan üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü üzerinde bütüncül bir etkiye sahip olduğu belirtilmelidir. David Nieborg ve Thomas Poell (2018:4278) platformların söz konusu etkisini yeni bir enformasyon ekonomisi oluştururken, gerçekte, “kazanan hepsini alır” yönündeki sarsıcı bir ağ etkisi üzerinden hareket ettiğini belirtmektedir. Nieborg ve Poell (2018:4278), platformların, önceki kısımlar içerisinde de tartışıldığı üzere, çok taraflı piyasa mekanizmaları içerisinde sahip olduğu etkinin, iki yönlü olduğunu belirtir. Bu doğrultuda platformlar, fiyatların belirlenmesi, içeriklerin standartlaştırılması ya da üretim, dağıtım ve tüketim döngüleri üzerinde olduğu gibi “doğrusal”, platformlarla ilişkili diğer tarafların sözü konusu platformları algılaması sürecinde olduğu üzere “dolaylı” olmak üzere birbiri ile ilişkili olmakla birlikte iki yönlü bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte, geleneksel kültürel üretim ve üretici güçler arasındaki diyalektikçe göre, platformların bir dizi yapısal farklılık içerdiği söylenmelidir. Dario Azzellini, Ian Greer ve Charles Umney (2022:5) platformları bir kültürel aracı olarak değerlendirirken kültür ekonomilerinin önemli bir bileşeni olarak müzik üretim, dağıtım ve tüketim pratiklerinin değişimini aşağıdaki Tablo 3 içerisinde değerlendirmektedir.

Tablo 4 içerisinde de yer aldığı üzere, platformların kapitalist değer üretme sürecindeki önemli bileşeninin algoritmaların kullanılması olduğu düşünüldüğünde, kapitalist değer üretiminin de önemli bir bileşeni olarak algoritmaların öne çıktığı belirtilmelidir. James Muldon ve Paul Raekstad (2022:17) platform ekosisteminde üretilen algoritmaların tam da bir egemenlik ilişkisine işaret ettiğini belirtirken, çalışmalarında ağırlıklı olarak söz konusu ekosistem içerisinde emeğin kontrolünü tartışmalarının odağına almış olsalar da, bilişsel kapitalizmin ölçülebilir, öngörülebilir koşulları içerisinde algoritmaların önemli bir uğrak sunduğunu belirtmektedirler. Kapitalizmin bir uğrağından diğerine doğru izlediği yolculuğun, sermaye birikimi için de yeni araçlar ve olanakları geliştirdiği kadar,

sermaye birikiminin kendisini gerçekleştirdiği bağlamlar içinde yeni tartışma bağlamları kurduğu belirtilebilir. Bununla birlikte kapitalist birikimin değişen koşulları içerisinde önemli bir eşitsizliğin gelişmekte olan ülkeler özelinde ortaya çıktığı belirtilmelidir. O denli ki, gelişmiş ülkelerden farklı olarak gelişmekte olan ülkeleri odağına alan bir tartışmanın hiç değilse siyasal iktisadın eleştirisi eliyle gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

Tablo 4: Değişen Kültürel Aracılık İlişkisi Olarak Geleneksel Müzik Üretimi Karşısında Platformlar

Kültür Aracılığı Biçimi	Müzik Endüstrisinde Geleneksel Yapı	Platformlar
Üretim İlişkilerindeki Değişim	Sosyo-kültürel sermaye ve dâhili ağların kullanılması ile bir kişinin (sanatçının) yeteneklerini kullanması	Fiyat yapılanması, ödemeler ve kalite değerlendirilmesini belirleyen algoritmaların kullanılması
Pazara Erişim Sürecindeki Rol Değişimi	Sınırlanmış erişim ile birlikte eşik beklentinin kalite kontrolü	Kullanıcının platform içerisinde açmış olduğu kullanıcı hesabına dayalı olarak kolay erişim ve erişimin kolaylaştırılması
Fiyat Yapılandırılmasında Kontrol	Yukarı yönlü, sanatçı temsilcisinin aldığı payın yanı sıra içerik fiyatını yükseltmesi ya da fiyatların yükseltilmesi için mücadele etmesi	Maliyetlerin azaltılması ile birlikte, fiyat temelli rekabet sonucunda fiyatların aşağıya çekilmesi
Enformasyonun Sağlanması Rolü	Tüketici rating oranlarına başvurulmadan, özendirici malzemelerin kullanılması ile listeler üzerinden sanatçı reklamları	İlgili Pazar yapıları içerisinde teşvik edici materyalin kullanımının yanı sıra, kullanıcı algoritmaları ve karşılaştırmalı kullanıcı bilgilerinin kullanılması ile enformasyon sağlanması
Ölçek ve Odak	Pazar yapısı içerisinde geniş ölçekteki aktörün ilgili pazarların alt alanları ile sınırlandırılması	Bütün Pazar yapısına yayılmış olan az sayıdaki platformun varlığı

Kaynak: Azzelini, Greer ve Umney (2022:6).

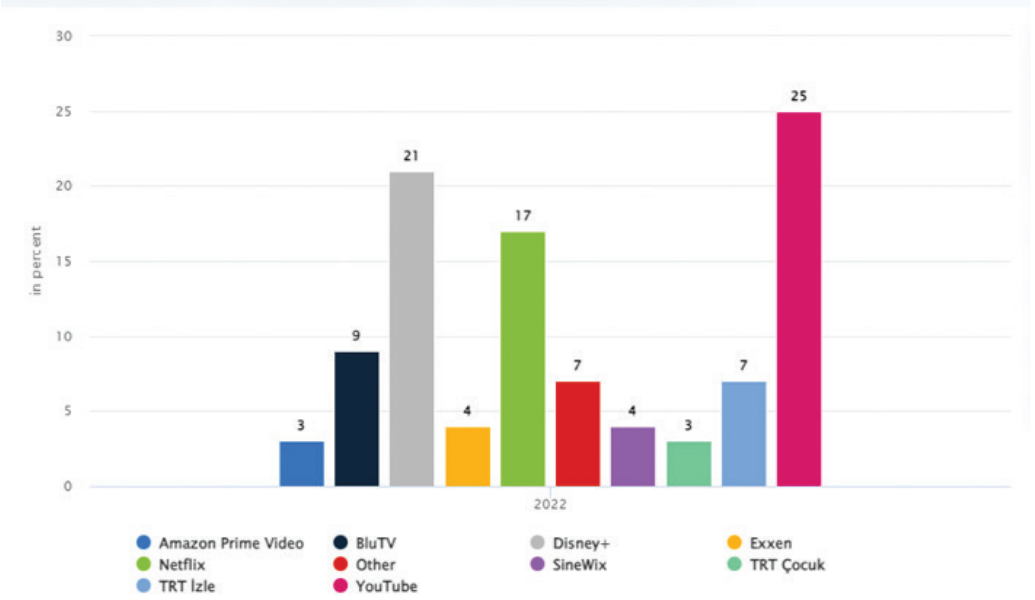
Türkiye’de Bilgi Temelli Kapitalizm ve Platformlar: Kültür Ekonomileri İçin Yeni Bir Sorgulama

Gelişmekte olan ülkeler içerisinde Türkiye’nin tam da yukarıda sözü edilen tartışma için özel bir bağlamı oluşturduğu hiç değilse iki cephe ekseninde bakıldığında oldukça anlamlıdır. Türkiye’nin, bilgi toplumu dönüşümünü gerçekleştirme yönünde bir dizi politika tasarımı gerçekleştirmiş olmasına rağmen, örneğin 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı (Bilgi Toplumu, 2015:1) bu doğrultuda öne çıkan bir örneği oluşturmaktadır, ulusal kalkınma bileşeni olarak bir platformların yönetişimi adına belirgin bir stratejiye henüz sahip olmadığı belirtilebilir. Bununla birlikte, Türkiye’de platformların ulusal kalkınma aracı olarak egemen siyasanın odağında yer edinmeye başladığı görülmektedir. Türkiye’nin 2019-2023 On Birinci Ulusal Kalkınma Planı, 100. Yıl Türkiye Planı (Türkiye Cumhurbaşkanlığı, 2019:40), kültür ekonomilerini de odağına alan bir dizi stratejiyi odağına alması ile dikkat çekmektedir. İhracat Meclisleri ile bileşenlerine bilgi erişimi sunmayı amaçlayan “Kolay İhracat Platformu’nun” kurulmasının bir strateji hedefi olarak yer edindiği görülmektedir. Ancak söz konusu platform oluşumunun yanı sıra, sanayide dijital dönüşümün sağlanabilmesi adına 344.1. Maddesinde yer verilen “Dijital Dönüşüm Platformu’nun” kurulması, girişimcilik ekosistemi için 450.1. Maddesinde yer verildiği üzere “Türkiye Girişim Ekosistemi Platformu’nun” kurulmasının amaçlanması bu doğrultuda dikkat çekmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında ise 471.1. Maddesinde yer verilen kamu ve özel sektörün yazılım ihtiyacını yerli kaynaklarla gerçekleştirmeyi amaçlayan “Türkiye Açık Kaynak Platformu’nun” dikkat çeken bir diğer girişim olduğu görülmektedir. Öte yandan, eğitim öncelikli olmak üzere bir dizi platformun kurulmasına dair bir dizi amacın politika hedeflerinde yer edinmesi Türkiye’nin de bilgi toplumu dönüşümleri adına olduğu kadar, ülkenin kalkınma planları içerisinde platform kapitalizmine doğru bir geçişin amaçlandığı görülmektedir. Ulusal kalkınma

planı içerisinde kültür endüstrisi olarak işaret edilen kültür ekonomilerinin de fikri mülkiyet hakları çerçevesinde iki madde bu doğrultuda değerlendirilebilir. Kalkınma Planı'nın 455.1. Maddesinde yer edindiği üzere, ulusal istatistiklerin çeşitlendirilmesinin yanı sıra 455.2. Maddesinde yer verildiği üzere kültür endüstrilerinin ekonomik boyutuna ilişkin bir ölçüm raporunun hazırlanacağına dair bir stratejinin belirtilmesi sözü edilen ulusal kalkınma planı içerisinde kültür ekonomilerinin de yer edineceğine dair politika stratejilerini oluşturmaktadır.

Plan içerisindeki çabalara rağmen, bu çalışmanın yazıldığı 2023 yılının ikinci yarısında, yukarıda işaret edilen platformların henüz kurulmamış olduğu belirtilmelidir. Türkiye'nin platform kapitalizmine hazırlık planı olarak da değerlendirilebilecek olan 100. Yıl Türkiye Planı içerisinde, kültür ekonomilerinin geniş bağlamı içerisinde kültürel içeriklere dair bir stratejinin olmaması, toplumun geniş kesimlerinin kültürel içeriklere erişimini ancak küresel platformların kullanımı ile sınırlandırmış olduğu belirtilebilir. Bu doğrultuda önemli bir kaygı oluşturan bir diğer unsur ise küresel platformların yayın akışlarında yerel içeriklere önemli bir yatırım yapmasına rağmen, yerel kültürel içeriklerin yurt dışı kataloglarında oldukça sınırlı olarak yer edinebilmesi ve platformlara erişimin "izleme başına ödeme" yönteminden daha çok platformlar eliyle Türkiye'de erişime sunulan katalogların sınırlı olmasıdır. Genel bir perspektif oluşturması adına, Türkiye'de akış platformlarının medyanın söz konusu alt sektörü içerisindeki pazar oranları yer almaktadır.

Şema 1: Türkiye'de Akış Platformlarının 2022 Son Çeyreğinde Pazar Oranları

Kaynak: Statista (2023c:1)

Şema 1 içerisinde yer aldığı üzere, YouTube %25 düzeyinde paya sahipken, sektöre yakın bir dönemde girmiş olan Disney Plus %21 düzeyindeki payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye merkezli platformların ise küresel akış platformlarının ardında yer alması ise dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, akış platformlarının kullanıcılarının yaş dağılımı dikkate alındığında ise, 25-34 yaş grubunun %30,6 ve 35-44 yaş grubunun ise %26,3 düzeyi arasında akış platformlarının yoğun olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. 18-24 yaş grubunun %20,7 ile yukarıdaki iki yaş dağılımının ardından üçüncü olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, ilerleyen yaş gruplarında ise kullanım oranlarının azaldığı örneğin 45-54 yaş grubunun ancak %15,3 ve 55-64 yaş aralığının ise %7,1 oranında akış platformlarını en az kullanan grubu oluşturması dikkat çekmektedir (Statista, 2023a:4; 2023b:8, 2023c,12; 2023d:6). Kullanıcılar arasındaki söz konusu dağılımın, yaş aralığında olduğu kadar toplumsal cinsiyet dağılımında da önemli bir eşitsizlik ile temsil edildiği söylenmelidir. Kadın kullanıcıların %44.64, erkek kullanıcıların ise %55.36 oranında erişim sağladığı (Statista, 2023d:6) akış platformlarının en azından hem erişim hem de toplumun geniş kesimleri içerisinde dijital bir uçurum haline genel bir eşitsizlik alanı olarak

öne çıktığı değerlendirilebilir. Bununla birlikte, Türkiye'nin çalışmanın henüz giriş kısmında belirtildiği üzere küresel bir akış platformuna sahip olmasının anlamlı bir çaba olarak değerlendirilmesinin, ülkenin geniş bir bağlam içerisinde bakıldığında bilgi toplumu dönüşümlerini anlamlı kılacak bir olanağa sahip olması olarak okunabilir. Gerçekten de, Türkiye'nin yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri alanındaki potansiyeli dikkate alındığında ülkenin neden küresel bir platforma ya da Chalaby'nin (2023:8) sözünü ettiği üzere bir "süper platforma" ihtiyaç duyduğunu da gittikçe görünür kılmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin dijital oyun şirketlerinin mobil oyun geliştiriciliği cephesinde dikkat çeken varlığı, Türk dizilerinin ulus ötesi medya ekosistemleri kesitindeki artan görünürlüğü ve önemli bir bileşeni olarak ulus ötesi hayran kitlelerinin kayda değer bir büyüklüğe sahip olması en azından Türkiye'nin neden bir küresel platforma ihtiyaç duyduğunu somutlaştıran gerekçeleri de oluşturmaktadır.

Sonuç

Ülkelerin bilgi toplumuna dönüşüm çabalarının önemli bir uğraşının tam da yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin eşitlikçi kullanımı üzerinden geliştiği söylenmelidir. Bununla birlikte, Türkiye özelinden bakıldığında, platformların toplumun geniş kesimlerinin eşit erişim olanağına sahip olduğu, bağımsız içerik üreticilerinin desteklendiği, demokratik bir iletişim düzeni ve iletişim özgürlüğünün gerçekleşebildiği bir küresel kültür akışının yanı sıra Türkiye'de platformların üstlenmesi gereken bir dizi işlevinin olduğu belirtilmelidir. O denli ki, önceki alt kısımlar içerisinde tartışıldığı üzere, küresel ölçekteki iş kaybının ancak II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan istihdam ve insan kaybı ile (OECD, 2021:28) ile kıyaslanabildiği COVID -19 salgını ve hemen ardından Türkiye'nin, UNESCO yaratıcı şehirler ağında özel bir yere sahip olan, Hatay'ın ve diğer kentlerinin, tecrübe ettiği deprem dikkate alındığında Türkiye için kültür ekonomilerinin canlandırılabilmesi adına platformların yeni işlevler yüklenmesi için nasıl da açık bir çağrının gönderildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin platform kapitalizmine eklenmesinin ötesinde örneğin demokratik bir iletişim akışı ve iletişim özgürlüğünün gerçekleştirilmesinin yanı sıra, ülkenin bilgi toplumuna dönüşüm sürecindeki beklentilerinin ancak küresel bir platformun kurulması üzerinden karşılanabileceği açıktır. Türkiye'de kültür ekonomilerinin, egemen siyasa içerisinde henüz belirgin bir kültür politikasının desteğinden yoksun olmakla birlikte, küresel ölçekte kayda değer bir büyüklüğe sahip olduğu söylenmelidir.

Türkiye kültür ekonomilerinin yalnızca dizi ihracatı dikkate alındığında dahi önemli bir mali büyüklük oluşturduğu görülmektedir. Üstelik önceki bölümler içerisinde tartışıldığı gibi 6 Şubat 2023 tarihli deprem dizisine maruz kalan, Hatay ve Şanlıurfa öncelikli olmak üzere, kentlerin Birleşmiş Milletler Yaratıcı Şehirler Ağı içerisinde yer edindiği dikkate alındığında küresel ölçekte bir dijital platformun önemi açıktır. Türkiye'nin, bir önceki alt bölüm içerisinde de ele alındığı üzere, 100. Yıl Kalkınma Planı içerisinde ülkenin platform kapitalizme hazırlık süreci açık bir amaç üzerinden tanımlanırken kültür ekonomileri için benzeri bir hazırlığın olmaması en azından endişe uyandırmaktadır.

Türkiye'nin kültür ekonomilerinin geniş bileşenlerinin yanı sıra yükseköğretim ekosistemi ile de bütünleştirilebilen ve kültür ekonomisi sahasının geniş bileşenlerine açık bir dijital akış platformunun kurulması bu doğrultuda çalışmanın önerisini oluşturmaktadır. Çalışma özelinde teklif edilen söz konusu platformun Türkiye'nin kültürel diplomasisi için de önemli bir kazanım sunacağı açıktır.

Kaynaklar

AZZELINI, Dario; GREER, Ian, UMNEY, Charles (2022). "Why Isn't There an Uber for Live Music? The Digitalisation of Intermediaries and The Limits of the Platform Economy". *New Technology, Work and Employment*. Vol: 37(1). 1-23.

Bilgi Toplumu (2015). 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı. Ankara: Bilgi Toplumu Dairesi Yayınları.

BİNARK, Mutlu; DEMİR, Erman; SEZGİN, Serra, ÖZSU, Gökçe (2023). "Türkiye'de Müzik Endüstrisinde Platformlar ve Algoritmik Kürasyonun Yeni Kültürel Aracılık Rolü-Que Vadis". *Kültür ve İletişim*. Vol: 26(1). 108-140.

BİNARK, Mutlu; DEMİR, Erman; SEZGİN, Serra; ÖZSU, Gökçe (2022). *Türkiye'deki Müzik Endüstrisinde Dijital Dönüşüm: Kültürel Üreticiler ve Platformlaştırma Raporu*. Ankara: Alternatif Bilişim Derneği Yayınları.

- BİNARK, Mutlu; DEMİR, Erman; SEZGİN, Serra; ÖZSU, Gökçe (2023). "Türkiye'de Müzik Endüstrisinde Platformlar ve Algoritmik Kürasyonun Yeni Kültürel Aracılık Rolü-Que Vadis". *Kültür ve İletişim*. Vol: 26(1). 108-141.
- BUCHER, Taiana. (2012). "Wants to be on the top? Algorithmic power and the threat of invisibility on Facebook". *New Media & Society*. Vol:14(7). 1164-1180.
- CHALABY, K. Jean (2023). "The Streaming Industry and the Platform Economy: An Analysis". *Media, Culture & Society*. 1-20.
- CHAN, Keung NGAI; KWORK, Chi (2022). "The Politics of Platform Power in Surveillance Capitalism: A Comparative Case Study of Ride-Hailing Platforms in China and The United States". *Global Media and China*. Vol: 7(2). 131-150.
- DAVIS, Stuart (2021). "What Is Netflix Imperialism: Interrogating The Monopoly Aspirations of The World's Largest Television Network". *Information, Communication & Society*. 1-21.
- ELLIOT, Anthony (2019). *The Culture of AI: Everyday Life and The Digital Revolution*. London and New York: Routledge Publications.
- EUROPEAN COMMISSION (2022). "Antitrust: Commission Fines Google 2.44 billion for Abusing Dominance as Search Engine by giving Illegal Advantage to Own Comparison Shopping Service". <http://www.ec.europa.eu>. Erişim Tarihi: 11.04.2023.
- FLEW, Terry (2021). *Regulating Platforms*. Cambridge: Polity Press.
- FLEW, Terry, MARTIN, Fiona, SUZOR, Nicolas (2019). "Internet Regulation as Media Policy: Rethinking The Question of Digital Communication Platform Governance". *Journal of Digital Media & Policy*. Vol: 10(1). 33-50.
- FUCHS, Christian (2014). *Digital Emek ve Karl Marx: Kapitalizm mi? Enformasyon Toplumu mu? Çev: Tahir Emre Kalayca ve Senem Oğuz*. İstanbul: Nota Bene Yayınları.
- HESMONDHALGH, David (2019). *The Cultural Industries*. London and New York: Sage Publications.
- HESMONDHALGH, David (2021). "Is Music Streaming Platforms Bad for Musicians? Problems of Evidence and Argument". *New Media & Society*. Vol: 23(12). 3593-3615.
- LENA, Funda (2018). *Türkiye'nin Müzik Endüstrisinde Çeşit(SİZ)lik*. İstanbul: Kreksa Kültür Yayınları.
- LIZZIE, Richardson (2019). "Culturalisation and Devices: What is Culture in Cultural Economy". *Journal of Cultural Economy*. Vol: 12(3). 228-241.
- MARKS, Karl (2000). *Kapital: Birinci Cilt*. Çev: Alaattin Bilgi. Ankara: Sol Yayınları.
- MULDOON, James; RAEKSTAD, Paul (2022). "Algorithmic Domination in the Gig Economy". *European Journal of Political Theory*. 1-21.
- NICOLI, Nicholas ve IOSIFIDIS, Petros (2023). "EU Digital Economy Competition Policy: From Ex-Post to Ex-Ante. The Case of Alphabet, Amazon, Apple and Meta". *Global Media and China*. Vol: 8(1). 24-38.
- NIEBORG, B. David; DUFFY, Brooke Erin; POELL, Thomas (2020). "Studying Platforms and Cultural Production: Methods, Institutions, and Practices". *Social Media + Society*. July-September. 1-7.
- NIEBORG, B. David; DUFFY, Brooke Erin; POELL, Thomas (2022). *Platforms and Cultural Production*. London: Polity Publications.
- OECD (2021). *Strengthening Economic Resilience Following The COVID-19 Crisis: A Firm and Industry Perspective*. Paris: OECD Publications.
- PATEL, Stockley Sam; SWORDS, John (2023). "Cultural and innovation intermediation in the cultural-creative industries". *Creative Industries Journal*. 1-23.
- QU, Shuwen, HESMONDHALGH, David, XIAO, Jian (2021). "Music Streaming Platforms and Self-Realising Musicians: The Case of China". *Information, Communication & Society*. 1-21.
- SANDOVAL, Marisol (2020). "Entrepreneurial Activism? Platform Cooptivism Between Subversion and Co-Optation". *Critical Sociology*. Vol: 46(6). 801-817.
- SCHUMPETER, A. Joseph (2000). *Capitalism, Socialism & Democracy: With a New Introduction by Richard Swedberg*. London and New York: Routledge Publications.

SHARMA, Padmini (2020). "Digitalisation and Precarious Work Practices in Alternative Economies: Work Organization and Work Relations in E-Cab Services". Economic and Industrial Democracy. Vol: 43(2). 559-584.

SRNICEK, Nick (2017). Platform Capitalism. Cambridge: Polity Press.

STATISTA (2023a). "Internet Companies Ranked Revenue 2017-2022". <http://www.statista.com>. Erişim Tarihi: 23.05.2023.

STATISTA (2023b). "Türkiye'de Akış Platformlarının Pazar Oranları". <http://www.statista.com>. Erişim Tarihi: 16.06.2023.

STATISTA (2023c). "Demographics Turkey". <http://www.statista.com>. Erişim Tarihi: 16.06.2023.

STATISTA (2023d). "Music Streaming Revenue Worldwide 2005-2022". <http://www.statista.com>. Erişim Tarihi: 23.05.2023.

STEINBERG, Marc (2021). "From Automobile Capitalism to Platform Capitalism: Toyotism As a Prehistory of Digital Platforms". Organization Studies. 1-22.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2019). 100. Yıl Türkiye Planı: On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yayınları.

Türkiye Dizini (2023). "Anahtar Kelimeler Üzerinden Gelişmiş Arama". <http://www.trdizin.gov.tr>. Erişim Tarihi: 09.05.2023.

UNESCO (2023a). "Gaziantep: Creative Cities Network". <http://www.en.unesco.org/creative-cities>. Erişim Tarihi: 08.04.2023.

UNESCO (2023b). "Hatay: Creative Cities Network". <http://www.en.unesco.org/creative-cities>. Erişim Tarihi: 08.04.2023.

Summary

The aim of this article is examine the cultural commodification, cultural production forces and production relations dialectics under the hegemony of global streaming platforms' and its forceful ties with contemporary capitalism. With the rapid improvement of streaming platforms within the existing conditions of knowledge society and cognitive capitalism's conditions, the commodification, distribution and consumption practices of cultural contents have inevitably been changed. In this sense, the present article has addressed the streaming platforms' role on the changing nature of cultural commodification, or in other words platformization of cultural contents. In contrast with the global literature on the platforms' effect on the cultural production, production forces and production relations dialectics, this theme have almost been rarely debated in Turkey's new media ecosystems. Therefore, the present article has seeking a coherent answer to following questions. (1) Is the rise of platforms as a continuum in itself, albeit a somewhat "contradictory" dialectic between the changing nature of cultural economies, especially when considering cultural producers, cultural commodification, and relations of production? Are new economies built by platforms a process of rebuilding? is pointing. (2) What perspective does the dialectic between the rise of on-demand, creatively readable economies, accompanied by information society transformations, constitute a perspective on the transformation of cultural economies? (3) How does the hegemony of platforms in the capitalist value production process take shape? As will be evaluated in detail in the following sections, which tools do platforms based on a new, "multilateral" business model use besides algorithms in the capitalist value creation process, and how can the changing applications of global or local platforms in this direction be evaluated? To figure out the said questions, this article has been divided into three interrelated chapters. After, introduction section, the following sections has aimed to debates the streaming platforms' role on the platformization of cultural contents. In order to a proper understanding the said dialectics within the knowledge based societies existing conditions the present study has employed the critical economy politics and comparative policy analysis. In this context, as mentioned above, the "creative destructions" term has already been significant importance for the understanding of platforms' role in the new media ecosystem. On the other stance, despite the fact that streaming platforms variations, a few article has already focussed on the differences of the said diversities. In converse with the majority of existing studies, this article has been mapped of the multiplicity of the platforms. The present article's author has argued that the differences have already impacted on the cultural contents platformization in the platform ecosystem.

At the final chapter, the present article has offered alternative governance models for Turkey new media and platform ecosystem.